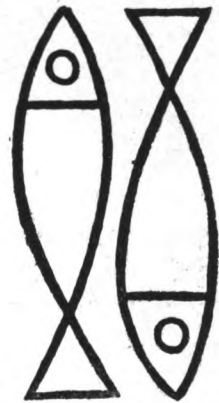

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Druk: Drukkerij „Steenbergen“, Slotlaan 220, Zeist

EINDHOVEN — E. R. POSTMA

De andere verloren zoon

■ Verloren populariteit

De oudste zoon uit de gelijkenis van **Luc. 15 : 11-32** is bij lange na niet zo populair als zijn jongste broer. Toch was het o.i. om hem dat Jezus deze gelijkenis voorlegde ter overdenking. In hem beeldt Jezus immers de schriftgeleerden en farizeeën uit — invloedrijke en over het geheel genomen zeer geziene figuren. Van zulke mensen verwachte Israël zijn heil: herstel van het koninkrijk. Zij hebben inmiddels alle sympathie verloren. Zeker in een tijd waarin de „tollenaar“ met enig welbehagen zegt: Heer, ik dank u dat ik niet ben als een dezer farizeese, kerkse lieden. De eretitel („afgescheidene“) is scheldnaam geworden — een grievend woord: farizeeër! Toch heeft Jezus met hén zijn gelijkenis beëindigd. Aan hen is zijn uitnodiging gericht mee feest te vieren, te delen in de hemelse vreugde vanwege de terugkeer van Gods afgedwaalde kinderen (vgl. 15:1-10). Zoals mogelijk ook op hen de gelijkenis van de verontschuldgingen (14 : 15-24) slaat.

De vraag is daarom wie nu eigenlijk de verloren zoon is. De jongste, die wij er op aanzien, was verloren maar is gevonden (15 : 32). En er waren er maar twee... (15 : 11)!

■ Eerlijk is eerlijk!

Als farizeeën en schriftgeleerden al buitengesloten zijn, dan hebben zij dat alleen aan zichzelf te wijten. Is er vreugde over de thuiskomst van een eigenwillig kind, dan zijn zij het, die mokkend en wrevelig buiten blijven staan — zoals die oudste zoon.

Toch doet Jezus ook hém volledig recht: hij is bezig met het werk door zijn vader hem opgedragen. Zwarte arbeid waarmee hij zich afsloofde. En dat was niet van vandaag of gisteren — maar al jaren lang: 't was nooit anders geweest. Een milde beoordeling die doet denken aan Paulus: ik getuig van hen, dat zij ijver voor God hebben... (Rom. 10 : 2).

Nu, ijveraars voor God waren het. Zij kennen en onderhouden de wet, tegenover de schare die de wet niet eens kent. Zij brengen de tienden nog uit hun kruidentuintje — de tollenaars stelen alleen maar. Zij vasten en bidden, maar 't kerkvolk gelooft 't wel. Zij ijveren voor 't herstel van 't koninkrijk — de rest kijkt belangstellend toe. Zij onderzoeken in elk geval de Schriften (Joh. 5 : 39) en geven onderricht — Jezus zelf zat aan hun voeten. Zij pogen al eeuwen de verwatering van de godsdienst tegen te gaan, tegenover de moderne, vrijzinnige Sadduceeën. Zij stellen tenminste de antithese scherp tegenover Rome, en voelen niets voor uitwissing der grenzen (hellenisme) waaraan de Herodianen zich schuldig maken. Terwille van de thorah lieten zij zich door Antiochus Epiphanes afslachten. De kwaden daargelaten zijn zij in Israël eikebomen der gerechtigheid, pilaren der vastigheid.

■ Knecht of kind?

De boemelaar in de gedaante van de jongste zoon wordt op zijn zwartst afgeschilderd. Dat zet geen kwaad bloed: die is immers gevonden en aan het feestvieren? Die beleet eerlijk zijn schuld.

Maar de oudste zoon, de zoon met dubbele rechten (dubbel erfdeel) en dubbele plichten tekent Jezus op zijn gunstigst. Scherp — maar tegelijk vriendelijk en mild. Christus „vergoelijkt het doen van de jongste zoon niet, en verkleint dat van de oudste zoon niet“.

En toch... die oudste is vergeten dat hij óók zoon, kind van zijn Vader is — en daar moet hij opmerkzaam op gemaakt worden. Kijk maar:

- hij laat zich door een **knecht** uitvoerig inlichten i.p.v. door zijn vader.
- hij spreekt over zijn jarenlange noeste arbeid als **slavendienst**: 't valt hem zwaar in dienst van zijn vader te zijn.
- hij loochent de band met zijn broer: „die zoon van u“.
- hij weigert verongelijkt binnen te komen, zelfs al komt zijn vader speciaal voor hem naar buiten.

De farizeeër is vergeten meer dan knecht, **kind** te zijn. Hij ziet in zijn Vader alleen maar de harde Meester.

■ God of Meester?

Zo getypeerd is de farizeeër niet meer de man van het ver verleden. Zo heeft hij zijn collega's in alle tijden en alle kerken. Zo leeft hij nog steeds voort — misschien ook onder ons.

Want wat betekent gods-dienst voor ons?

Echt blij zijn om en met God die links en rechts afgedwaalde kinderen met open armen ontvangt? Stil zijn als vader door ontferming bewogen zijn jongen tegemoet komt? Een gróót feest om dat altijd nieuwe wonder dat een kind dat dóód (!) was weer levend is geworden?

Of is godsdienst een „moeten“ geworden? Slaafse, harde dienst, overwerk waar dan nog wel een premie op staat, maar zuur verdiend?

Is het niet vaak verworpen tot het onderhouden van „de wet“ en het nakomen van „wat door de ouden gezegd is“: de traditie die er even ver naast kan zijn als in de dagen van de bergrede? Blijfe verwondering over Gods nooit eindigende goedheid over anderen en over ons?

Waarom onderzoeken wij de Schriften? Waarom bidden (en vasten?) we? Waarom mijden we 't kwaad? Waarom laten we ons af en toe de mond openbreken tot 't afleggen van een christelijk getuigenis? Waarom hebben we christelijke principes en waarom verdedigen wij die?

Uit liefde? Of uit slaafse angst ener- en hoop op een fikse beloning anderzijds? Een farizeeër doet dit alles omdat 't nu eenmaal **moet**. God is de baas — en die heeft 't voor 't zeggen, of je 't nu prettig vindt of niet. Zij 't dat het loon de arbeid verzoet. Daar moet je dan een iet of wat verzuurd leven maar voor over hebben. God zal 't je lonen... al moet je dan met een spijtig gezicht een heleboel laten waar anderen plezier in hebben.

■ Alleen de liefde overwint alles

Let wel! Jezus zegt beslist niet: leef er maar op los — als de jongste zoon! Niet de genoemde en ongenoemde zaken zijn in geding, maar onze taxatie. 't Is een kwestie van innerlijke levenshouding. Is God onze harde Meester-werkgever die 't voor 't zeggen heeft of... Vader?

Christus predikt niet de staking van alle christelijke arbeid — Hij predikt, óók de farizeeër, Gods evangelie — en dát staat op heel slechte voet met het farizeïsme. God begeert kinderen, geen slaven!

Dat miskent de farizeeër. Hem is die boosdoener aan het kruis — en dus Christus laatste „preek“ — een doorn in het oog, een gruwel: de man heeft zijn leven lang de beest uitgehangen — en dié gaat nu pardoos het paradijs in?

Daarom is ook de „verloren“ zoon hem een ergernis — en die kan hij kwalijk verbergen. Zijn broer? Die mooie meneer? Alles heeft-ie er door gebracht — maar als 't verkeerd dreigt af te lopen gauw weer naar huis terug! Van twee walletjes eten!

Als voor zó een 't gemeste kalf wordt geslacht, en als dáárvor zelfs in de hemel feest gevierd wordt, dan is dat een onrechtvaardige zaak. Dan geeft 't ook al niets of je je laven lang principieel geweest bent en tegen heug en meug gebod op gebod en regel op regel geslikt hebt.

Dan wordt 't sneeren: die zoon van u (ik heb niets met hem te maken!), die uw bezit met hoeren heeft opgemaakt... Grover, beledigender kan hij zijn blije vader niet op 't hart trappen. Die zoon van u wordt, als gold 't een geëerde gast i.p.v. een hoereloper, onthaald met het gemeste kalf. Je ziet: hij ontziet nóch zijn broer nóch zijn Vader. Geen wonder dat het uitdraait op: **ik** heb u trouw gediend... ik, ik, ik.

Wat is het antwoord van zijn vader, ónze Vader, dan toch nog ontzaglijk mild: kind! jij bent altijd bij mij en al het mijne is van jou ('t bezit was immers verdeeld). **Wij** moesten feestvieren en vrolijk zijn... Waarom? Omdat Vader zoveel van zijn kinderen houdt — toch ook van de oudste?

KERKELIJK *Leven*

Slecht nieuws uit

Hattem

Ik heb het hier reeds meermalen gezegd en zal het steeds blijven zeggen, dat wij, die uit de gemeenschap van de „vrijgemaakte” kerken door de synode van Hoogeveen zijn uitgestoten, **onzerzijds**, ondanks alles wat er gebeurd is, de band met deze kerken **niet** hebben doorgesneden.

En voorts dat wij blijven uitzien naar een teken van een zodanige verandering van gezindheid in die kerken, dat hereniging daarmee mogelijk wordt. Ons hart blijft naar die broeders uitgaan! Een christelijk door hen uitgestoken hand zullen wij niet afslaan. Wij geloven dat in onze tijd waarin zich in ons land een afval van God openbaart als misschien nooit te voren, de roeping om de eenheid van alle gelovigen te realiseren met steeds sterker klem op ons afkomt.

Omdat we op die hereniging blijven hopen kijken we met spanning uit naar wat de synode van Hattem in betrekking tot ons besluit. Helaas was het eerste dat we daarvan hoorden niet bijster bemoedigend. Het verhaal van wat Hans Werkman is wedervaren was een somber voorteken van wat er komen zou. En, dat moeten we nu zeggen, wat daarop volgde was zo mogelijk nog troostelozer.

☆☆☆

De synode van Hattem moet zich op onderscheiden wijze met ons bezig houden.

Er is daarbij namelijk een aantal bezwaarschriften uit de boezem der in haar vertegenwoordigde kerken ingekomen die protest aantekenen tegen wat de synode van Hoogeveen ten opzichte van ons heeft uitgesproken en, in verband daarmee, allerlei verzoeken doen.

Het gaat wat dat betreft in de „vrijgemaakte” kerken precies zo als in de „synodale” kerken na de „vrijmaking”. Ook in die kerken was — en bleef! — grote verontrusting over wat de synoden uit de jaren veertig hadden uitgesproken. En die verontrusting openbaarde zich ook in bezwaarschriften die op volgende synoden werden ingediend.

Welnu, zo leeft — en groeit! — in de vrijgemaakte kerken verontrusting over wat door de synoden van Delfshaven, Amersfoort en Hattem is aangedurd. Zoals ik reeds eerder schreef weet ik dat uit de eerste hand. En deze verontrusting leidde er toe dat de synode van Hattem een aantal bezwaarschriften en verzoeken te verwerken kreeg waarin de verhouding tot de uitgestoten kerken aan de orde wordt gesteld. In de kwestie-Werkman kwam die nog maar zijdelings ter sprake. In de verzoeken om tot een samenspreking met de uitgestoten kerken te komen en die welke om herziening van de door „Hoogeveen” genomen beslissingen vragen wordt de Hattemse synode er evenwel op directe wijze mee gconfronteerd.

☆☆☆

Eén „verzoekschrift” is nu door de synode van Hattem behandeld en afgehandeld.

Het is dat wat door de Groninger predikanten Keizer, Stam en Verkade werd ingezonden.

Dit verzoekschrift draagt een geheel eigen karakter.

Het gaat daarin namelijk niet over allerlei synodale uitspraken en overwegingen maar is een consciëntiekreet waarin op indringende wijze de aandacht van de synode voor een aantal zaken wordt gevraagd.

Vooreerst merken deze predikanten op dat kerkelijke zaken op kerkelijke wijze besproken en behandeld moeten worden. Dat betekent vóór alles dat er voortdurend moet gevraagd worden: Hoe leert **Gods eigen woord** ons hoe we kerkelijk moeten handelen. En dit houdt ook in een voortdurend zoeken te doen wat de Here zelf in de loop der eeuwen met zijn volk en kerk heeft gedaan.

Bij de bestudering van de Acta van de synode van Hoogeveen en ook bij het lezen van wat er in hun kerken geschreven wordt zijn deze predikanten evenwel tot het inzicht gekomen dat wat er gedaan en geschreven werd beslist niet beantwoordt aan wat God in zijn Woord ten aanzien van het kerkelijk handelen voorschrijft. Hun ogen werden hoe langer hoe meer geopend voor een **vertheoretisering** en een **verjudaisering** die in dat alles openbaar werd. Er is daarin te constateren een **verschraling** en een voortdurende **verwijdering** van Gods eigen levende Woord. En daarmee gaat gepaard een **verdoring** waaraan allen in de vrijgemaakte kerken lijden.

Tegenover wat zij in de Acta van de Hoogeveense synode en in hun kerkelijke pers lazen plaatsen deze predikanten dan wat de Schrift zegt over de oplossing van de kerkelijke moeilijkheden zoals die in Hand. 15 beschreven wordt. Het ging in de samenkomst der gemeente te Jeruzalem om een fundamentele zaak! Maar hoe geheel anders werd daar gehandeld en de aanhangige kwestie tot een goed einde gebracht! En hoe geheel anders handelden de apostelen bijkans hun brieven steeds ten aanzien van kerkelijke scheuringen, verdeeldheden en ketterijen.

Omdat men in deze niet naar de Schrift handelde is kerkscheuring na kerkscheuring ontstaan. Nog nooit is een „meerdere vergadering” er in geslaagd breuken te helen en vrede te stichten. Altijd was het gevolg van hun handelen: nieuwe kerkelijke ellende. Het is ontstellend welke verwoestingen daardoor zijn aangericht, gepaard gaande met verbittering en verwijdering. Zijn wij, zo vragen deze briefschrijvers, niet ver afgedwaald van de Schriftuurlijke wijze waarop wij het goede en de vrede voor „Jeruzalem” behoren te zoeken? Zij zeggen dit alles met bloedende harten en gewonde zielen en beschaming voor God en mensen.

Zij onthouden zich er voorts van in bijzonderheden te treden en hun ernstige bezwaren op de gebruikelijke wijze te concretiseren uit Acta-bladzijde-zoveel-artikel-zoveel. De tegenwerping dat ze, schrijvend zoals ze doen, van vaagheid en algemeenheid beschuldigd zullen worden omdat ze zo doende niet pre-

ciseren tegen welke constatering, overweging of conclusie hun bezwaren zich richten, aanvaarden zij bij voorbaat. Als ze op de gebruikelijke manier hun bezwaren inbrachten zouden ze zich immers op dezelfde, onheilvolle weg begeven als de synoden insloegen! En zij zouden dan de synode noodzaken hen op die doodlopende weg weer te volgen dan wel hen tegemoet te treden.

☆☆☆

Toch wilden de drie predikanten niet elke concretisering van zaken en personen vermijden.

En daarom stelden zij aan de synode deze klemmende en beslissende vraag: **staat Christus nu werkelijk in tussen de broeders en zusters die „buiten het kerkverband” zijn komen te staan en zij die daarbinnen zijn gebleven?**

Op deze vraag antwoorden de briefschrijvers dat het naar hun vaste overtuiging niet in overeenstemming is met Gods Woord, noch met de belijdenis dat wij afscheid nemen van broeders van wie Christus Zelf geen afscheid neemt. Alleen dan, als Hij afscheid neemt, mogen, ja moeten, wij het doen. Of wij dat nu „wegzenden” of „heengaan” of „niet-langer-ontvangen” noemen, doet niet ter zake.

Op deze wijze trad Paulus de partijschappen, valse leer en onheilige levenswandel van de verscheurde kerk van Korinthe tegemoet. Hij stelde haar immers de vraag: „Is Christus gedeeld?”

Daarbij bedenke men dat de tucht — als die moet geoeft worden — altijd een **persoonlijke** aangelegenheid is en nooit een **mas-sale** executie mag worden.

In de zaak welke de laatste jaren de „vrijgemaakte” kerken heeft beroerd had het daarom **anders** gemoeten en ook **anders** gekund. De drie predikanten willen geen schulden aanwijzen of bepaalde personen aanklagen. Maar ze vragen wel, en met alle nadruk: „Zullen wij, mogen wij op de tot nu toe gevolgde weg voort gaan?”

Op deze vraag antwoorden zij: Dat moet **niet** gebeuren. Daarom dienen zij geen formeel bezwaarschrift in op de wijze waarop dat tot nu toe werd gedaan. Neen, zij verzoeken de synode alle dossiers te sluiten en alle gravamina ter zijde te leggen voor zover die betrekking hebben op de scheuringen, tweedrachten enz.

Laten wij dat doen, zo vragen zij, vóórdat God zelf door „bezetting”, „verdrinking”, „wegvoering in ballingschap” onze tafels

Een goed bericht!

Door de predikanten Jansen van Amsterdam en Van Oene van Zwolle is het initiatief genomen tot de uitgave van een preken-serie. Zij gaven daaraan de naam „Het Blijvende Woord”. De bedoeling is elke maand een aflevering te laten verschijnen waarin twee preken zijn opgenomen. In de eerste aflevering vindt men een preek van de v. Ommen van Arnhem een van ds Smit van Den Helder. Ik heb die preken „met genoegen” gelezen (Oud-studenten kennen die term!) Het zijn beide goede preken. De preek van de Van Ommen heeft tot tekst Openb. 14 : 14-20. Die van ds Smit is een „hervormingspreek”. Het is een van de beste die ik ooit daarover las. Er is helaas vergeten er bij te zetten over welke tekst hij handelt. Ik heb er even bij ds Van Oene naar geïnformeerd. Het is Gen. 32 : 24-29. Wie deze preek reeds ontving kan het erbij zetten. Gelezen moet worden Gen. 32 : 1-32. Met nadruk breng ik deze preken-serie onder de aandacht van de lezers. Voor de kerkeraden is het belangrijk zich erop te abonneren. Met het oog op het „preek-lezen”! Maar ook voor allen die niet meer naar de kerk kunnen gaan is het fijn als ze regelmatig preken van „eigen” predikanten onder ogen krijgen. En ik denk ook aan de vele buitenlanders die op „Opbouw” geabonneerd zijn. De uitgave is voortreffelijk verzorgd. En de prijs niet hoog: vijf en twintig gulden per jaargang. Men kan zich abonneren bij Mevr. E. K. Winkel-Schaapman, Diezerpromenade 107, Zwolle. Haar gironummer is 812817. Met het oog op de vaststelling van de oplaag is spoedige bestelling zeer gewenst. Van harte beveel ik deze preken-serie aan!

C. V.

nodale" — Men vergeve ons het beeld! — En als de „synodale" synoden ons met „geselen" hebben gekastijd dan deden de „vrijgemaakte" dat met „schorpioenen." De „geslagenen" van vroeger zijn nu zelf bezig te „slaan".

Ik zeg dit alles met verdriet.

Maar het móet gezegd worden.

Want als de „vrijgemaakte" kerken op deze weg voortgaan, als de juridicering, het wetlicisme, het formalisme, het sectarisme, daar voortkankeren loopt dat onherroepelijk ook op een catastrofe uit.

De synodale kerken zijn wat dat betreft een baken in zee.

☆☆☆

De drie predikanten concretiseerden hun verzoekschrift in een aantal duidelijke vragen.

Het zijn de volgende:

In de eerste plaats vragen zij de synode de „disciplinaire" schoolmaatregelen tegen de hoogleraren H. J. Jager en C. Veenhof op te heffen.

Zij vragen voorts dat aan de broeders buiten verband, die de „Open Brief" ondertekenden zal verzocht worden hun handtekening daaronder terug te nemen, gewoon terug te nemen, omdat deze handtekening voor velen een ergernis is.

In de derde plaats vragen zij dat aan de beide kerkeraden van Kampen verzocht zal worden elkaar te erkennen als kerken van onze Here Jezus Christus, in de verwachting en hoop op God, dat Hij plaatselijk aldaar de harten wil neigen tot Hem en tot elkaar.

In de vierde plaats verzoeken zij dat aan ds Telder en ds Vonk verzocht wordt hun gevoelens inzake Zondag 22 niet verder te verbreiden. Ze wijzen daarbij op wat de Afgescheiden Kerken in de vorige eeuw met betrekking tot ds J. van Andel en zijn door deze kerken veroordeelde gevoelens deden.

Ten slotte verzoeken zij het z.g.n. „wegroepingskerkrecht" niet meer te gebruiken om der broederen wil, die dat een ergernis en een struikelblok achten.

Dit zijn zeer concrete vragen.

En de synode moest zich daarmee bezig houden.

We zullen nu nagaan wat ter synode gebeurde.

☆☆☆

In de week van 17-20 oktober kwamen alle bezwaarschriften en verzoeken die betrekking hadden op de „buitenverbanders" in bespreking.

De synodale commissie die de behandeling daarvan door de synodevergadering moest voorbereiden kwam met een rapport waarin voorgesteld werd **aan geen enkel verzoek te voldoen!** Dat werd voorgesteld in drie lange uitsprakenreeksen, die aan de synode er goedkeuring werden voorgelegd.

Zoals vanzelf spreekt volgde op de voorlezing van dat rapport een langdurige bespreking.

Ik wil daaruit iets memoreren. En wel voor zover dat op het verzoek van de groninger predikanten betrekking had.

Ds Versteeg uit Stadskanaal vond het rapport wel wat zwaarwichtig met al die constatering en besluiten. Dat was naar zijn overtuiging de zaak niet waard! De mensen die dit antwoord van de synode ontvangen zullen zich daaraan alleen maar ergeren! Er moest een kort, sober, bondig antwoord gegeven worden aan alle bezwaar- en verzoekschriftschrijvers. En daar moest iets van een appèl in doorklinken, zoals dat in het „Appèl" dat de synode van Hoogeveen deed uitgaan het geval was.

Ds Bruin van Helpman maakte de opmerking dat de buiten-verband-kerken een „anti-houding" koesteren, waardoor ze zich bewust verwijderd houden van de Hattemse synode en daarmee van de oplossing van de gevallen breuk.

Dit is wel een zeer merkwaardige opmerking. Ds Bruin is blijkbaar vergeten dat de „buitenverbandse" kerken niet **zichzelf** verwijderd **houden** van de „binnenverbandse", maar dat ze uit de gemeenschap daarvan verwijderd **zijn** en bij den voortduur daarvan verwijderd **gehouden worden!**

Ds Kok van Amersfoort kwam zo op te merken dat de werkelijke oorzaken van het

kerkelijk conflict hierin zijn gelegen dat er geen kerkverband is, dat de band aan de belijdenis werd losgemaakt en dat er ondanks het Hoogeveens „Appèl" geen verbetering des levens viel te bespeuren!

Op een dergelijke kreet kan men beter niet reageren!

Bijzonder heftig liet ds Kok zich uit over het „verzoekschrift" van de drie groninger predikanten. Hij beschouwde hun brief als één van de **slechtste** die bij de synode was binnengekomen. Want hij stond vol diskwalificaties als „vertheoretisering", „verjudaisering", „verschraling", „verdorring", „geen praktische, kerkelijke wijsheid van de Hoogeveense synode" enz. Deze brief was liefdeloos, strijdig met het negende gebod! Ds Kok was daarom van oordeel dat met deze brief korte metten moest worden gemaakt. De synode moest aan de briefschrijvers een kort en bondig antwoord sturen. Meer niet. Dat was genoeg.¹⁾

☆☆☆

In de genoemde week kwam het nog niet tot een synodaal besluit over deze zaak. Zoals het gewoonlijk gaat ging de commissie zich beraden over wat in eerster instantie ten aanzien van haar rapport door de synode was gezegd.

Vorige week is evenwel de beslissing gevallen.

De synode, zo kon men in de krant lezen, verenigde zich met een concept-antwoord waarin zij uitsprak **dat het onbewezen oordelen en veroordelen door de drie predikanten zich ver verwijderd van wat de Here leert in zijn Woord over kerkelijk handelen. De synode verweet de briefschrijvers dat hun brief een ernstig gebrek vertoonde aan Schriftuurlijk spreken en handelen in de kerk van Jezus Christus. Als deze predikanten meenden dat zij bezwaren moesten hebben tegen allerlei besluiten van kerkelijke vergaderingen, dan hadden zij moeten handelen naar artikel 31 en appèl moeten aantekenen.**

Het is een trieste zaak.

Een voluit Evangelisch appèl wordt door de synode gediskwalificeerd als een gebrek aan Schriftuurlijk spreken en handelen in de kerk!

En in plaats van een waarlijk kerkelijke, Geestelijke aanpak en behandeling van de kerkelijke moeiten gaat de synode voort op de heilloze, formalistische, extreem-juridische weg waardoor aan **allen**, briefschrijvers zowel als geadresseerden van de brief alleen maar schade wordt berokkend.

Er kwam vorige week wel heel erg slecht nieuws uit Hattem!

En wat zal er volgen als reactie op alle andere bezwaarschriften en verzoeken?

Kampen.

C. VEENHOF

schoonveegt en onze stoelen leegmaakt. Dat zou vreselijk zijn!

Laten wij — om te beginnen — contact zoeken met de zogenaamde „buiten-verbanders", om overleg te plegen en hun voorstellen:

Daar waar zulks mogelijk is, daar waar er hart en wil voor is, daar waar men zulks „hebben" kan, elkaar in plaatselijke verbanden weer te zoeken, zo mogelijk in classicale verbanden op te nemen, of in particulier-synodaal verband (zoals in Noord-Holland); zulks, gelijk van zelf spreekt, op gereformeerde grondslag: het Woord van God, de aangenomen Formulieren, de aloude kerkenorde.

De predikanten denken hierbij waar dat mogelijk is aan „kanselruil" en „samenspreking". Dat laatste niet om „schuldigen" op te zoeken, want dat zijn ten slotte allen, maar om te pogen — onder smekend opzien tot God — gescheurde banden te helen.

☆☆☆

Dit is de kern van wat de genoemde drie predikanten zeggen over de rampzalige kerkelijke situatie welke door de handelingen van de Hoogeveense synode met alles wat daaraan vooraf ging en daarop volgde is ontstaan.

En ik wil graag verklaren dat ik het met de door hen gegeven evaluatie van de toestand in hoofdzaak van harte eens ben.

Reeds in de jaren veertig toen ik van nabij de gang van zaken op de synoden meemaakte — ik heb dat intenser kunnen doen dan iemand anders in de „vrijgemaakte" kerken, omdat ik als predikant van Utrecht ook de geheime synodevergaderingen van 1942 kon meemaken — werd het mij steeds duidelijker dat heel het synodale bedrijf, zoals het toen in praktijk werd gebracht, onkerkelijk en, wat nog meer zegt, on-Geestelijk is. De mensen tegen wie, vooral in de geheime vergaderingen, de zwaarste beschuldigingen werden geuit, werden niet gehoord. En er werden opinies van mensen veroordeeld die deze reeds hadden herroepen of die men totaal had misverstaan.

En later, nadat een reeks bezwaarschriften bij de volgende synode was ingediend, ging men in versnelde vaart op deze kwade weg voort. Gesprekken voeren met de „bezwaarden" wilde men niet. Formalistisch hield men zich aan de „stukken" en gaf men in juridische taal geformuleerde „uitspraken". En daarop is toen een stortvloed van tuchttoefeningen gevolgd, die een huiveringwekkende verkrachting van de ware broederschap en de gemeenschap der heiligen betekenden. Een vooraanstaand predikant uit de „synodale" kerken, die de hele geschiedenis heeft meegemaakt, verzekerde mij onlangs dat de „vrijmaking" met alles wat er aan voorafging voor zijn kerken een **katastrofe** is geworden.

En nu zijn — het is bijna onbegrijpelijk! — de „vrijgemaakte" kerken op de fatale weg die hun zoveel onheil bracht en die zij zo fel veroordeelden, in steeds sneller tempo voortgehouden. De hiërarchie waartegen wij voor een dertig jaar met alle kracht, hoewel tevergeefs, optornden, is onschuldig vergeleken bij die welke momenteel in de vrijgemaakte kerken in praktijk wordt gebracht. Wij hebben gewaarschuwd tegen langdurige synoden: de synoden van de „vrijgemaakte" kerken vergaderen thans langer dan ooit! De acta ervan zijn zo dik geworden als bijbels, maar de inhoud ervan is erg on-bijbels. En ze zijn geschreven in een juridisch jargon dat alleen ingewijden verstaan en door niemand wordt gelezen. De „pink" van de „vrijgemaakte" synoden is dikker dan de „lendenen" der „sy-

¹⁾ Ds Kok was praeses van de synode van Hoogeveen. Hij oordeelde nu over een appèl tegen wat de synode had besloten — Wij hebben vroeger ertegen getoornd dat een man die (mee) een besluit nam bij een appèl daartegen zou meeroordelen! Zo langzamerhand worden alle zonden die wij in de vrijmakingstijd bestreden opnieuw bedreven!

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

Gods onkruid

n.a.v. Wim Zaal,
Gods Onkruid, uitg. Meulenhoff

Weet u wat onkruid is? Als u het woord vergelijkt met woorden als onwaar, onjuist, onzin en onweer — dan is onkruid iets anders dan kruid. Maar zo zit het ook weer niet. Onkruid is wel kruid — maar kruid, dat ongewenst is. Beter gezegd: dat hier en nu ongewenst is. En als alle groene kruid door God is geschapen en door Hem van het predikaat 'zeer goed' voorzien, dan is ook het onkruid zeer goed. Van den beginne. Alle onkruid is dus Gods Onkruid. To begin with, zei Dickens.

Alle onkruid, dat ons hier en nu niet gelegen komt, heeft zijn waarde. De korenbloem en klaproos, die als onkruid tussen het graan opschieten, vormen hoofdbestanddeel van elk veldboeket. De dorens en distels, symbolen van een vervloekte aarde, zijn als sierbloem (vuurdoorn, meidoorn, haagdoorn) en als nationale bloem (Schotland) in hogen ere. Vetsbloemen en cactussen zijn de grondstof voor alle rotstuinjes. In onze tuin komt het vingeroedskruid als onuitroefbaar onkruid voor op alle ongewenste plaatsen. Elders bezet men er boarders mee. Nog elders worden er velden van gekweekt, voor onze hartpatiënten.

Hier kopen we een bos rozen, als we thuis iets goed te maken hebben. Of een orchidee als HKH verjaart. Maar in de Schotse Hooglanden groeien de wilde roos en de orchidee als onkruid tussen de varens, mirten en heide. Waar blijven we met het onkruid?

En dan de historie van het onkruid. De Mexicanen met hun curare, waarmee ze de pijlpunten vergiftigden. De chemici met hun lakmoes, waarmee ze base en zuur leerden onderscheiden. De schilders met hun meekrap. De natuurvolken met hun liefdesappels (de dudaim uit Genesis en Hooglied) om iemand verliefd te maken! De heksen met hun goedwerkende en vergiftige kruiden. En dan de Schotse tartans: de patronen van hun wollen stoffen. Elke clan heeft zijn eigen patroon, zijn eigen kleuren; er zijn honderden, zo niet duizenden tartans. Hoe zijn ze ontstaan? Uit de wilde kruiden van elks omgeving: die bepaalden de hoofdkleuren voor de plantaardige verf onkruid? Nog eens: waar blijven we met het onkruid?

Met alle respect voor het onkruid — Gods kruid dat we verstoten — mogen we onze gekweekte planten wel eens wat beter bezien. Waarom perken vol dahlia's? Waarom bedden met asters, bakken met viooltjes, afrikaantjes of margrietten, boarders vol lupine of tijgerlelies of noemt u de rest van uw tuintje maar op? Waarom al die opgekweekte reïnculturen? Weet u wel dat sommige culturen zo ingeteeld en verzwakt zijn, dat ze het nauwelijks een paar jaar uithouden? Bedenkt u wel dat al die fraaie tuinplanten, die we zo hevig nodig hebben, jaarlijks of tweejaarlijks moeten worden gezaaid of gepoot of gescheurd of gesnoeid of gedit of gedat? Kunstmest en paardevijgen, gieters en gazonsproeiers, scharen en schoffels — een heel instrumentarium om dat cultuurgedoe op de been te houden. Als u niet oppast gaan de beste jaren van uw leven er in zitten.

Maar dan de onkruidplanten. Gods onkruid. Ze komen vanzelf op, ze groeien en bloeien, ze zijn sterker dan uw mooiste kweekdahlia's. In onze tuin staan wilde orchideeën, uit Luxemburg meegebracht; niet stuk te krijgen.

Er is altijd een bloemetje op uw levenspad, een troost bij uw zorgen, een glimlach Gods bij verdriet. En Salomo in al zijn pracht kon er niet tegen op!

Wim Zaal, bekend schrijver over dwarsliggers, publiceerde een boekje over „Gods Onkruid” en hij bedoelt daarmee: „Nederlandse sekten en messiassen”. Aha, nu zien we wat onkruid is: de sekten, de groepjes, die om hun streven naar verbetering op straat worden gezet. Maar die twee laatste zinnen zijn niet identiek. De „officiële kerk” zegt: ze zijn weggelopen, konden zich hier niet vinden... scheurmakers! De sekten zeggen: het is in de kerk de dood in de pot, elke reformatiepoging wordt doodgeslagen, je wordt er doodgemaakt. Wie heeft gelijk? De kerk heeft de officiële papieren in haar brandkast; buiten deze kerk is geen zaligheid, zegt zij. De sekten daarentegen juichen: we zijn bevrijd, Gods grote hand heeft ons uitgeleid! Vanaf de preekstoel zegt men spottend: daar gaat Sint Jan met zijn discipelen. Maar de discipelen van Sint Jan zingen: ad nos, ad salutarem undam, over ons komen de golven des heils!

Een sekte heeft namelijk altijd een idealist, een leider, een messias nodig; die komt of hij „geroepen” was. Die onder woorden weet te brengen dat, waar de verontrusten op hebben gewacht. Die de koers weet, welke de zwerwers op moeten. De verontrusten zijn er eerder dan hun messias. Maar uit het klimaat van de verontrusting staat de messias als vanzelf op — wordt als vanzelf aanvaard. Bijgevolg is de levensduur van een sekte vrijwel altijd gebonden aan het leven van zijn leider.

De volgorde der dingen is dus: kerk, rechtzinnige kerk, dood-orthodoxie, verontrusting, ontwakende reformatie, een messias, sektevorming, afscheiding, ondergang, wordt herhaald. Misschien slaat hier wel bijzonder het woord van de Heiland op: hebt niet zoveel meesters — één is uw Meester en gij zijt allen broeders. Want zo lang de kerk bij haar Meester blijft, naar zijn Woord luistert, is er geen wolkje aan de lucht.

In zijn boekje van 150 bladzijden zijn zeven sekten beschreven — sommige voor het eerst. Alle van eigen nationale teelt.

De Nijkerker beweging, die in 1749/50 onder leiding van ds Gerardus Kuypers begon, wordt door de schrijver eigenlijk niet eens als sekte gezien. Waarom niet? Omdat Kuypers „zich nog niet eens heeft afgesdat Kuypers”. Hij heeft alleen veel tumult gemaakt met zijn hel-en-verdoemenis-preken, die vandaag nog navolging vinden in wijde omgeving. Maar hij bleef op zijn post, behield zijn tractement en werd later wegens goeie gedrag benoemd tot hoogleraar in de theologie. Voor sekteleider „was zijn verstand te helder en zijn kerkbegrip te streng”.

Met de Zwijndrechtse Nieuwlichters (1805-1866) onder leiding van Stoffel Mulder en Maria Leer ging het heel anders. Stoffel had het begrepen: God was schepper van hemel en aarde — plus van de zonde. En achter de zonde zat het geld, de eigendom. Alles was van Vader, was „Vaders goed” — de sekte van het Vadersgoedje en de eerste commune ontstond. De welgestelden gaven alles af en werden arm; de armen liepen te hoop bij Vadersgoedje, maar werden niet rijk. Maria ging nog wat verder dan Stoffel: ze verwachtte na dit leven hoegenaamd niets meer; preekte op de duur de vrije liefde en algemeen bezit. Het werd een oerdeloos zaakje dat in botsing kwam met de overheid. Het natuurlijke kwam eerst en de geestelijke vernieuwing bleef uit. Jammer voor Stoffel; hij beelde het goed.

Heel ernstig ging het bij de mensen van Jan Mazereeuw, de profeet uit Opperdoes, geboren in 1779. Jan noemde zich wel de collega van Daniël, maar ook door Johannes aangekondigd — soms honderd Joh na zijn optreden publiceerde „De Vriend van Oud en Jong” (vroeger in de wandeling „De Vriend van Vrouw de Jong” geheten) zijn geschriften — zijnde vrij van elk kettters woord! „Als er

ooit een rechtzinnig sekteleider heeft bestaan, dan was het Jan Mazereeuw. Jan schreef en sprak veel en in omhullende termen over Christus' wederkomst, over wereldvijandigheid en uitverkiezing. Hij sprak eigenlijk volkomen onbegrijpelijk en dat was zijn geluk; want dat verbond de hoorders in onbegrip en gaf ieder de vrijheid der exegese naar eigen smaak. Overigens was hij een stille, in zichzelf gekeerde boer, die zichzelf vanwege zijn zonden mishaagde. Een Amosfiguur. Van Jan werd gezegd dat hij niet sterven zou voor de Heiland kwam. Maar Jan stierf en dat gaf zijn discipelen een harde klief. In 1884 begreep een predikant te Andijk, dat zijn overjarige volgelingen „in alle fundamentele stukken goed gereformeerd” waren en haalde hen met stille trom de Chr. Gereformeerde kerk binnen. Sedertdien gaat alles goed in Noord-Holland.

De Stevenisten zijn voor de afwisseling een Roomse sekte. In Vlaanderen, zo eind 18e eeuw ontstaan. Roomser dan de paus en daarom uit de kerk gezet. Maar zonder bisschoppen, zonder priesters, in somber isolement heeft Cornelius Stevens, gewijd priester, zijn pamfletten aan zijn volgelingen verspreid en zijn babbliksems naar Rome geslingerd. Het heeft niet geholpen: Rome bestaat nog steeds. Maar ook de stevenisten zijn blijven bestaan. Het west-Vlaamse dorpje Gits is hun laatste stelling. Hier wachten zij op de komst van hun Heer, „die zich zal omgeven en zelf rondgaan om hen te bedienen”. Ze hebben „een residu van oude veten, verbonden in traditie, tot fundament verkozen”. „Hun kerkje houdt het uit: het trilt, maar gaat niet ten onder”.

De groep van Scherff en Spiering in het land van Maas en Waal heeft tot in deze eeuw gegeven. De een was een driftige boer, de ander een lichamelijk en geestelijk wrak, dat in 1890 zwaar-op-de-hands begon te preken in een omgeving van inteelt en krankzinnigheid. Pas toen er een boerenknecht geofferd was dachten ze hun zonden verzoend te hebben — maar toen gingen ze het gevang of een gesticht in.

Zwart Jannetje heeft in Veenendaal tot 1919 de beest gespeeld. Oorspronkelijk „stond zij dicht bij Kuypers dan bij de volkskerk”. Maar later bestond zij het, zich te promoveren tot de bruid uit het Hooglied, later tot de bruid van Christus en eindelijk tot de verpersoonlijking van de Heilige Geest. Toen werden haar voeten te heilig voor deze zondige aarde: een brug en looper brachten haar van haar woonhuis tot in haar rijtuigje, als ze haar volgelingen bezocht. En dan werd het een wilde boel!

Toch presenteerde ook Zwarte Jannetje, als alle sektariërs, een onbetaalde rekening aan de officiële kerk van haar tijd. „Ze schreeuwde om een ander heelal, een nieuwe hemel en een nieuwe aarde”. En Veenendaal heeft geluisterd; waar de predikant aldaar hoort men vandaag weer de herelike dingen.

De laatst beschreven sekte is die van Lou de Palingboer, die ons in het geheugen ligt als een brutale, God-vergeten leugenprofeet. In 1968 is hij in ballingschap gestorven — hij, die „niet sterven kon”. „Waarom noemt Lou zich God?” vroeg men hem. „Lou noemt zich niet God”, was zijn antwoord, „God noemt zich Lou”.

In dit boekje zijn zeven uitwassen als min of meer gelijksoortig opgenomen. Dat is niet helemaal billijk. Sommige (Lou) zijn uitgesproken goddeloos. Andere (ds Kyupers) moeten in hun eigen tijd worden verstaan. In deze dingen moeten we bovendien (als A. Jansen zei) onderscheiden: ware profeten, valse profeten — en lieden, die heel geen profeet zijn. Zo zit dat met Gods onkruid. Was het niet Kierkegaard die eens schreef: de kerk bestaat bij de gratie van de sekten? Overdreven natuurlijk — maar des te duidelijker. Altijd zijn de sekten onbetaalde rekeningen van een kerk, die het Evangelie vergat, geen licht meer uitstraalde, stenen voor brood verkocht.

Laten wij maar volhouden met het breken van brood en met onze gebeden. En te dóen wat we zeggen te geloven. De kerk is geen bloemenpark. Het onkruid moet ook plaats vinden. Later wordt er wel gewied — van hoger hand.

AMSTERDAM — H. E. S. WOLDRING

Voor de christelijke partijen:

Een eigen politieke filosofie noodzakelijk

In de geschiedenis van de ARP heeft men vaak gewerkt met het beginsel van „de soevereiniteit in eigen kring”. Men wilde hier in de eerste plaats mee tot uitdrukking brengen, dat men het koningschap van Christus op deze aarde beleet: „Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde.”

Tevens belijdt men met deze woorden, dat ieder mens onder dit koningschap staat en dat alle gezag op aarde hieraan ontleend is.

Het begrip „soevereiniteit in eigen kring” en het woord „kultuuropdracht” komen wij tegenwoordig niet zo vaak meer tegen. Voor sommigen zijn zij versleten en voor anderen aangekoekt met misverstanden. Het is daarom verstandig dergelijke begrippen niet te gebruiken, maar de hoofdgedachten die zij vertegenwoordigden op andere wijze onder woorden te brengen. Wanneer men deze hoofdgedachten en andere achtergrondproblemen onder woorden tracht te brengen, dan is men bezig met het uitwerken van een politieke filosofie of „basisfilosofie” die aan de politieke activiteiten ten grondslag liggen. Vorige week schreef ik, dat de „kultuuropdracht” ook te maken heeft met de wijze waarop de mens aan de samenleving vorm geeft.

De mens geeft in zijn doen en laten gestalte aan de tussenmenselijke relaties en de verhoudingen tussen de grotere samenlevingsverbanden. Dit hangt direct samen met de gedachten, die in het begrip „soevereiniteit in eigen kring” schuil gaan. Daarbij gaat het natuurlijk om de ontwikkeling van de samenlevingsverbanden naar hun eigen aard. Gezinnen, bedrijven, universiteiten en andere samenlevingsverbanden moeten zich overeenkomstig hun eigen aard kunnen ontplooiën. Wanneer de ontwikkeling van de belangen van bepaalde samenlevingsstructuren de belangen van andere verbanden gaat overheersen, is het de taak van de overheid regelen in te grijpen. De macht van het bedrijfsleven bijv. is groot in onze samenleving. Men denke aan de veelheid van kon-

sumptie-artikelen, die ons voorgeschoteld wordt in de reclame. Binnen de ARP is de laatste tijd duidelijk gepleit voor een reclame-wetgeving. De mentaliteit van de mensen in de westerse wereld is verpest. Men wil steeds meer en steeds weer andere artikelen. Het euvel van een verkeerde mentaliteit is echter veel ernstiger, dan dat zij door een reclame-wetgeving verholpen zou kunnen worden. Het begrip „soevereiniteit in eigen kring” heeft ook betrekking op de ontplooiing van alle mensen binnen de samenlevingsverbanden. Het is niet één categorie mensen, die binnen de bedrijven en universiteiten de dienst kan uitmaken. Het is in strijd met het wezen van het bedrijf, dat de belangen van de kapitaalbezitters, de belangen van de werknemers (werkgelegenheid, salarishoogte) overheersen.

Zo zijn er in onze samenleving bepaalde categorieën mensen, die tot de zwakste behoren. Dat zijn bijv. de werknemers in de lagere salarisklassen, de werkende jongeren, in bepaalde opzichten de consumenten, huurders die de dupe van huurliberalisatie en huurharmonisatie worden, in andere opzichten is dat de kleine middenstandersklasse en soms ook de bejaarden. Het is ondoenlijk alle „zwakke” categorieën op te noemen. Essentieel is i.v.m. deze onderwerpen, dat het niet zomaar om „zwakkere” categorieën gaat, maar dat er ook „sterkere” bevolkingsgroepen zijn, die van het economisch „zwakker”-zijn van andere groepen profiteren. Wie zegt, dat de kloof tussen de lage en de hoge inkomens in onze samenleving te groot is en dat dit

de economie van ons land een nadelige invloed heeft, kan tegenwoordig op veel (mondelijke) bijval rekenen. Dit rechtvaardigt — juist van christelijk standpunt — een duidelijke inkomenspolitiek van de overheid. Wie echter de moed heeft dit standpunt te verdedigen, zal spoedig veel tegenstanders op zijn weg vinden. De financieel „sterkere” groepen in onze bevolking gaan natuurlijk brullen, wanneer hun positie d.m.v. overheidswetgeving aangestast wordt. Dat is natuurlijk wel te begrijpen, maar wanneer men ziet de welvaart van de één ten nadele van de ander gaat, is overheidsingrijpen niet slechts gewenst, maar noodzakelijk.

„Soevereiniteit in eigen kring” heeft dus niets, helemaal niets, te maken met het najagen van je eigen belangen in je eigen hokje. Het betekent echter wel, dat men volledig oog heeft voor de roeping en de belangen van anderen en naar behartiging van de gemeenschappelijke belangen streeft. Wanneer er dus binnen de deelnemers in bepaalde samenlevingsstructuren (bijv. bedrijven) of tussen samenlevingsstructuren onderling scheve verhoudingen groeien is het taak van de overheid in te grijpen.

Dit betekent tevens, dat er dan een rechtsgrond voor de overheid is wanneer zij wel of niet moet ingrijpen. Terecht hebben de christelijke partijen in hun rapport „op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” gesteld, dat de overheid niet tot speelbal van machtsgroepen mag verworden. Het gaat in de christelijke overheidsopvatting niet om een beetje meer of een beetje minder overheidsop treden zoals in de aksentverschillen tussen liberalen en socialisten naar voren komt. In de christelijke overheidsopvatting moet gevraagd worden naar de rechtsgrond van het overheidsop treden. De overheid mag nl. niet tot speelbal van machtsgroepen verworden.

De christelijke partijen wijzen in hun rapport op de ontwikkelingsmogelijkheden van de individuele mens in zijn persoonlijke levenssfeer en binnen de gemeenschappen waarin hij leeft en werkt. Ook wijzen deze partijen op de harmonische verhoudingen, die tussen die gemeenschappen dienen te bestaan. Waar de ontplooiingsmogelijkheden en belangen van personen, categorieën mensen of van bepaalde gemeenschappen (bijv. werknemers, werkende jongeren, consumenten) in het gedrang komen, ontstaat een rechtsgrond voor overheidsop treden.

Het bovenstaande impliceert, dat christelijke partijen dus een bepaalde en duidelijke opvatting moeten hebben over de plaats en de taak van de overheid en naar aanleiding daarvan over het beleid van de overheid. Enige tijd geleden schreef ik iets over de achtergronden van het liberalisme en het socialisme i.v.m. de overheidstaak. Dat moet nu ook gebeuren n.a.v. het studierapport van de christelijke partijen.

Wat de beschouwing over de overheid betreft, zijn de christelijke partijen onduidelijk. Terecht heeft de heer H. Algra in zijn Open Brief gesteld, dat „een klare, Schriftuurlijke erkenning van de Overheid als dienaar van Gods, het volk ten goede, en een omschrijving van haar specifieke ambt en verantwoordelijkheid” ontbreekt. Er wordt in de nota wel gesproken over de overheid als representant van de publieke rechtsgemeenschap. Verder wordt van de taak van de overheid gezegd, dat zij zich inzet voor de overwinning van het recht in nationale en internationale verhoudingen „en wel zo, dat de mensen in hun gezinnen, in hun werk en in al hun sociale relaties hun verantwoordelijkheid — voor de ander — kwijt kunnen.” In deze en andere uitspraken van de nota komt de gedachte van de „soevereiniteit in eigen kring” duidelijk naar voren. Verschillende punten uit het AR-beginselprogramma zijn in de nota te herkennen. De bijbelse verwoording, dat de overheid dienares van God is en derhalve geroepen is de gerechtigheid te handhaven en de natie te regeren, het volk ten goede, ontbreekt.

Men heeft vroeger in A.R.-kring geleden aan een overspannen gezagsopvatting en het gezag haast vereerd als een doel op zichzelf. Te weinig werd gesproken over het **funktioneren** van het overheidsgezag. De overheid moet kritisch gevolgd worden in de wijze waarop zij gestalte geeft aan het dienares-Gods-zijn. De overheid is geroepen het in-dienst-van-God-staan waar te maken in het „u ten goede”! Het bijbels uitgangspunt had ik graag uitdrukkelijk verwoord gezien in de nota. Niet omdat het in het A.R.-beginselprogramma staat, maar omdat het een **bijbels** gegeven is. Wanneer de heer Algra van dit discussiestuk van de drie christelijke partijen zegt „het spreekt het antirevolutionaire hart ten diepste niet aan”, dan gaat hij dacht ik, te ver. Hij gaat m.i. ook te ver, wanneer hij zegt, dat de nota in principe onaanvaardbaar is. De nota spreekt nl. duidelijk over de richtinggevend betekenis van het Evangelie in de politiek, over de verantwoordelijkheid van de mens aan God, over het rentmeesterschap en de roeping van de mens. De antirevolutionair kan zijn eigen partijprogramma op veel punten in de nota herkennen.

De antirevolutionaire christen zal zich in principe wel aangesproken kunnen voelen en zal de nota in principe wel kunnen aanvaarden. In beginsel wordt m.i. in de nota de juiste richting gewezen, maar dit „in beginsel” wordt in de rest van de nota te weinig uitgewerkt. Hier en daar licht het evangelische uitgangspunt duidelijk op. In het spreken over de taak van de overheid te weinig.

Enige weken geleden maakte ik reeds het onderscheid tussen het religieuze uitgangspunt, het „in principe” dat richting geeft, en de politieke filosofie waarin het eerste zijn uitwerking krijgt. Men kan van mij begrepen hebben, dat het m.i. met het eerste wel goed zit, maar dat het tweede nog wel iets te wensen overlaat.

Is het uitwerken van een politieke filosofie zo belangrijk? M.i. is dit noodzakelijk **naar binnen en naar buiten.**

De mate van samenwerking tussen de christelijke partijen is afhankelijk van de mate waarin men elkaar kan vinden in een „basisfilosofie”. De nota „op weg naar een verantwoordelijke maatschappij” is een **aanzet** (en niet meer) voor een politieke filosofie, een schets. Voor een gemeenschappelijk program van aktie, voor lijstverbinding wel ongeveer voldoende. Voor het vormen van één partij, een fractie en één lijst is zij onvoldoende. Hopelijk kunnen de christelijke partijen elkaar ook vinden in een verdergaande uitwerking.

Ook naar buiten is een behoorlijk uitgewerkte „basisfilosofie” nodig. De christelijke partijen moeten in hun spreken nl. duidelijk laten uitkomen, dat zij niet ergens tussen de liberalen en socialisten in zitten. Zij hebben immers een **eigen** uitgangspunt en een op grond daarvan **eigen** politieke filosofie. Het Evangelie en de naam van God moeten daarin genoemd worden. Een politieke filosofie staat niet op zich zelf. Ook de programapunten van de partij staan niet op zich zelf. Zij worden door een liberale, een socialistische of door een christelijke levens- en wereldbeschouwing gedragen. Daarom moet de politieke filosofie van de christelijke partijen aan het Evangelie getoetst worden en moet dat in de uitwerking van die „filosofie” duidelijk herkenbaar oplichten. Nu moet men niet zeggen: ja, maar dat bedoelen wij ook, al hebben wij het niet zo duidelijk in de discussienota gesteld. Terecht zegt de heer Algra, dat ons volk er behoefte aan en recht op heeft, dat het dan ook zó wordt gezegd.

In de Kamer- en t.v.-debatten komen de woordvoerders van de christelijke partijen te weinig voor hun overtuiging uit en is de richtinggevendende betekenis daarvan in hun argumentatie te vaag.

In een politieke filosofie van de christelijke partijen moet duidelijk positie gekozen worden. De kiezers en de andere partijen hebben er recht op waar de christelijke partijen staan en waarin zij duidelijk en waar minder duidelijk verschilt van de liberale en socialistische visie.

Wanneer deze duidelijkheid in de argumentatie achterwege blijft, geven de christelijke partijen op het ogenblik de indruk aan de kiezers behoorlijk liberaal ingesteld te zijn. De problemen en onduidelijkheden rondom de huurliberalisatie, de huurharmonisatie en het profijtbeginsel hebben het kabinet-Biesheuvel een liberaal stempel bezorgd.

Soms krijg ik de indruk, dat de christelijke partijen liever met de liberalen dan met de socialisten in zee gaan. Dat vind ik verdacht... Principieel staan de christelijke partijen even ver van de liberalen als van de socialisten vandaan. Overigens moet opgemerkt worden, dat in het rapport-Mansholt van de zichzelf noemende „progressieve drie” veel politieke problemen diepgaander besproken worden dan in het „liberaal manifest” van de VVD. Het rapport-Mansholt staat in verschillende opzichten tamelijk dicht bij het rapport van de christelijke partijen. Tot welke „vriendschap” de christelijke partijen ook over gaan, laten zij vanuit hun overtuiging en hun (nog verder uit te werken) politieke filosofie duidelijk argumenteren op welke punten en waarom zij tot deze of die partnerkeus komen. Wanneer deze duidelijkheid in de argumentatie achterwege blijft, zullen de christelijke partijen een konservatief blok vormen, zoals de Duitse CDU van Barzel dat is. Wanneer zij het hun eigene, karakteristieke niet verwoorden, zullen zij tot een speelbal verworden in het aan de gang zijnde en vals gespeelde spel van de polarisatie.

Dat ik mij in deze artikelen nogal kritisch uitgelaten heb over de christelijke partijen, wil niet zeggen dat ik afstand van hen neem. Ik voel mij nauw met hun streven verbonden en heb geprobeerd aan de discussie over hun politieke filosofie een bijdrage te leveren.

Partijen verliezen hun bestaansrecht nog niet door de fouten die zij maken.

Uittocht uit Egypte en Op weg naar het beloofde land, deel 14 (1971) en 15 (1972) van de serie 'Wat de Bijbel ons vertelt'; uitgaven van het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting.

Na **In het begin**, deel 13 uit de serie 'Wat de Bijbel ons vertelt' dat ik indertijd een hoogtepunt noemde, vallen de volgende deeltjes alleen maar tegen.

Niet wat de vorm betreft: ik blijf de platen en de kleuren erg fijn vinden. Maar wel wat betreft de inhoud: wat te denken van de typering van de **Uittocht uit Egypte** als: „Nu gaan ze allemaal op reis”? Het geweldige heilsfeit van de uittocht (voor Israël even geweldig als de opstanding van de Here Jezus voor de kerk) wordt een al te makkelijke wandeling. En omdat niet duidelijk wordt welk een enorme verlossing uit welk een diepe ellende de uittocht was, vervlakt de dankbaarheid van Exodus 15 tot een: „Ze dansen van blijdschap”. De naam van de HERE wordt er niet eens bij genoemd.

En, om toch nog even op de platen terug te komen: wat te denken van de mand met kippen die het hele boekje door wordt meegesjouwd? Ik heb altijd gedacht, dat Israël pas duizend jaar later kennis maakte met het pluimvee: en dan niet uit het westen (Egypte), maar uit het oosten (India, Perzië)!

In **Op weg naar het beloofde land** zijn de kippen verdwenen (geconsumeerd in de buurt van Numeri 11?), maar het blijft een al te makkelijke wandeling. Niet duidelijk wordt, dat de weg naar het beloofde land een weg was, waarop de HERE Israël leidde om het volk te verootmóedigen (Deut. 8 : 2). Wel zijn daar de dorst, de honger, de vijanden; maar de twee maanden van Egypte tot Sinaï zijn in de ogen van de verteller als de veertig jaar van Sinaï tot Kanaän.

Wat de Sinaï betreft: de twee tafels van de wet waren volgens mijn Bijbel „beschreven door den vinger Gods”, volgens het hier besproken boekje schrijft Mózes op grote platte stenen. Tussen twee haakjes: wáren die stenen wel zo groot, of moeten we veeleer denken aan kleine tabletten?

En wat Kanaän betreft: volgens mijn Bijbel droogde de Jordaan op „zodra de voeten der priesters aan den oever in het water gedompeld waren”, volgens de tekening in het boekje gingen eerst een paar mensen wadend en pootjebadend door de Jordaan heen.

Aan enkele bladzijden uit het Nieuwe Testament heeft deze serie negen deeltjes gewijd. Vier hele boeken uit het Oude Testament worden afgedaan met twee deeltjes. De behandelende eenheden zijn veel te groot: dáár zit de fout.

Ook — juist! — wat ik aan mijn kinderen vertel, moet zijn **Wat de Bijbel ons vertelt**. Het zal duidelijk zijn hoe sympathiek ik deze serie vind: juist dáárom mijn kritiek!

Krommenie.

J. H. Veefkind

Zoals elk jaar is weer verschenen de kalender Pro Juventute. De foto's zijn allemaal van het koninklijk huis. De opbrengst is bestemd voor kinderen in nood. A.

PROJUVENTUTE
ORANJE
KALENDER 1973

De nieuwe Oranjekalender is verschenen

Een uitgave in kleuren van Pro Juventute. De opbrengst komt ten bate van het kind dat extra zorg nodig heeft.

wenst toezending van

a. (aantal) Oranjekalenders 1973 met Nederlands calendarium en/of

b. (aantal) Oranjekalenders 1973 met viertalig calendarium: Engels, Frans, Duits en Spaans.

Beide soorten à f. 4,75 (verzendkosten f. 1,25 extra).

Postgiro 517400
Kalenderactie Pro Juventute
Postbus 7101 - Amsterdam
Telefoon (020) 7909 49

Bestelbon

Naam _____

Adres _____

Woonplaats _____

Persschouw

■ Welke kerken zijn dat?

Er is vorige week een Reformatorische getuigenissamenkomst in Utrecht gehouden. We hebben het verslag ervan gelezen. Het was een samenkomst van duizenden, die, veront- rust over de ontaarding van het christelijke en kerkelijke leven in ons land getuigenis wilden afleggen van haar geloof in het Woord van God in overeenstemming met het reformatorische belijden. Men besefte dat men daar als gemeente van Jezus Christus bijeen was. Eén van de sprekers zei: „Maar wie is de kerk? De Kerk, dat zijn U en ik.”

Er waren veel „prominenten” tegenwoordig. Zo b.v. ds Abma en de heer Schakel. „Kort ná de opening”, zo lazen we in „Koers”, kwam „de voorman van het G.P.V. binnen, de heer P. Jongeling samen met zijn vrouw. Hij vond een plaatsje vlak bij ds H. G. Abma, zijn Kamercollega van de S.G.P.” Ze vonden blijkbaar deze samenkomst zo belangrijk dat ze hun verkiezingstournee daarvoor onderbraken.

Na de samenkomst vroeg men aan de heer Jongeling zijn commentaar daarover. Hij zei volgens „Koers” o.a.:

Het verblijdde me dat nog zovelen in ons land verontrust zijn over de gang van zaken.

Ik had wel graag gezien dat bij de toespraken die veel goeds bevatten, niet alleen art. 27 van de N.G.B., maar ook art. 28 en 29 wat duidelijker gefunctioneerd hadden.

Het onderscheid tussen ware en valse kerk moet toch duidelijk gemaakt worden. Tucht moet er zijn. We mogen de gelovigen niet naar een gezelschap sturen, als het in de kerk verkeerd gaat. We moeten ons samen voegen bij een Bijbelgetrouwe kerk! **Ik doel nu niet specifiek op de Gereformeerde kerk (Vrijgemaakt) maar wel op kerken waar de tucht gehandhaafd wordt en de merktekenen van de ware kerk vertoont.**

Ik ben het met deze opmerking van de heer Jongeling goed eens.

Men moet art. 27 van de N.G.B. niet losmaken van de artt. 28 en 29. Maar ook de artt. 28 en 29 niet van art. 27.

Ik ben ook van overtuiging dat er buiten de vrijgemaakte kerken waartoe Jongeling behoort vele ware kerken zijn.

Ik noteer dus dankbaar voor wat de heer Jongeling opmerkte.

Alleen zou ik wel graag een nadere concretisering van zijn opmerking over die ware kerken buiten de „binnenverbandse”.

Welke zijn dat?

Horen b.v. de Christelijke Gereformeerde en de „buitenverbandse” daar naar zijn overtuiging ook bij?

C.V.

Wij vragen weer: **helpt U ons!** Of nee, helpt U onze broeders en zusters op Soemba! Helpt U hen het evangelie, de goede boodschap, te brengen aan de heidenen. Staat U hen tevens bij in hun stoffelijke en geestelijke noed.

Onze zendingsarbeiders doen zo veel, ze willen zoveel doen, ze vragen zo weinig. Stel hen niet teleur. Stel de kerken op Soemba niet teleur.

U kunt Uw bijdragen storten op gironummer 1314313, t.n.v. de Penningmeester van de Vereniging S.O.S. te Hollandsche Rading.

Namens Vereniging S.O.S.,

Ds H. G. Schaeffer, voorz., Zwolle

J. Stamhuis, Ing., secr., Doorn

Ds J. F. v. Hulsteyn, penn.m., Holl. Rading

KERKNIEUWS

Hengelo — De diensten des Woords worden met ingang van 5 november 1972 gehouden in de Dr. de Visserschool aan de Korhoenstraat.

Leerdam — De vergadering van de afgevaardigden van de in de zendingsarbeid samenwerkende kerken, die gehouden wordt op woensdagavond 29 november a.s. in een zaal van de Pauluskerk, Europaplein, Leerdam-West, zal aanvangen om 19.30 uur.

Soemba-Borneo (18) — 'Droevige berichten', zo eindigden we een vorige keer. 'God heeft ons verootmoedigd' schreef ds Goossens en hij sloot daarmee duidelijk aan bij Deut. 8 : 2, waar staat dat de HERE zijn volk in de woestijn verootmoedigde, klein hield. Vernederen staat er in een andere vertaling. Hij wilde Israël op de proef stellen, om te zien hoe ze er onder zouden zijn, als Hij ze kort hield. Of ze zijn geboden zouden houden, of niet.

Dat nu is in de hele geschiedenis van de kerk telkens nodig geweest. Vernederen.

Alleen we willen er dikwijls niet aan.

Ook op Soemba zie je dat duidelijk.

In Lalindi (aan de Zuidkust) woonde Oemboe Nd.Natar. Toen was er reeds een meisje (volgens de heidense adat) voor hem bestemd en de bruidsprijs was betaald. Maar omdat het meisje nog te jong was, huwde hij intussen een andere vrouw en samen werden die twee in de gemeente opgenomen (1930). Hij trouwde in de Japanse tijd met een tweede vrouw en prompt verliet nummer één hem. En toen is hij van de kerk afgesneden, wegens polygamie. Terecht, zou je zeggen. Maar de kern van de zaak was, dat hij niet leefde naar Gods gebod. Want daarna trouwde hij ook nog de oorspronkelijk voor hem bestemde vrouw. Door vele rampen, schrijft ds G., (zware ziekte, brand) kwam hij ertoe zich af te vragen, of de HERE hem niet strafte, omdat hij de rechte weg had verlaten. Hij bekeerde zich en vroeg aan de kerkeraad te Lalindi om weer tot de gemeente toegelaten te worden. Toen kwam de vraag: maar wat dan met die twee vrouwen? Eén ervan naar huis sturen? Maar die wordt dan niet in haar familiekring geaccepteerd. Het overleg vergde tijd. En Oemboe Nater maar wachten. Hij betoonde zich toen echter in alles een oprecht christen, die trouw ter kerk kwam en in heel veel opzichten een voorbeeld was voor de rest van de gemeente. En niet eens lid ervan, want de afsnijding was nog niet herroepen. Hij was een blijmoedig getuige van Jezus Christus, die niet kon zwijgen over de hoop, die in hem was.

De kerkeraad meende dan ook zijn verzoek om weer opgenomen te worden niet langer te mogen weigeren, maar wilde daarover toch gaarne de andere gemeenten (als ze in synodevergadering bijeen waren) raadplegen.

Steun voor Oost-Soemba!

Een nieuwe aktie voor Oost-Soemba is begonnen. Ook daarvoor vragen wij Uw hulp. Zo eindigden wij vorige week ons artikeltje over Oost-Soemba.

Allang bestaat er op Oost-Soemba behoefte aan eigen christelijke schooltjes. En aan medische hulp.

De vereniging S.O.S. acht nu de tijd gekomen, om een onderwijzer en een verpleegster naar Soemba te doen gaan.

De taak van de onderwijs-man zal zijn:

- eigen onderwijzers opleiden en eventueel onderwijzers, die het officiële diploma hebben bijscholen.
- als schoolopziener effectief toezicht houden op onze eigen scholen (en dus ook op de onderwijzers).
- als hulp-docent lesgeven in bepaalde vakken aan de Opleidingsschool en de veel-omvattende taak van ds Goossens helpen verlichten.

De taak van de verpleegster zal zijn: een eenvoudig polikliniekje te openen.

De kindersterfte op Soemba is zeer groot. Meer dan 50% van de bevolking lijdt aan ondervoeding en TBC.

Veel zal zij niet kunnen doen. Maar medicijnen verstrekken, voorlichting geven, injecties geven, de hygiëne bevorderen, kinderverwaarlozing tegengaan, dat is in ieder geval mogelijk.

Nu heeft zich tot onze blijdschap een jong echtpaar bereid verklaard naar Soemba te gaan, nl. de heer en mevrouw van der Veen te Utrecht.

Hij is werkzaam bij het L.O.M.-onderwijs en doet dezer dagen examen voor M.O.-pedagogie; zij is kleuteronderwijzeres, en wil een cursus volgen voor tropische geneeskunde.

En de kosten van deze uitzending? U zult het niet geloven, maar die zijn bijzonder laag. Br. en Zr. v. d. Veen zijn bereid te gaan voor een salaris van f 6.000,— per jaar, d.w.z. f 500,— per maand.

Hoe dat mogelijk is? Wel, omdat, evenals ds Goossens indertijd zonder tractement naar Soemba vertrok uit liefde tot de Heere en de naaste, ook zij begeren zich aan de arbeid op Soemba te geven. Als wij voor de overtocht en de uitrustingskosten f 4.000,— rekenen, dan betekent dit, dat wij voor direct f 10.000,— nodig hebben. Natuurlijk proberen wij in de toekomst het salaris te verhogen. Natuurlijk zullen er t.z.t. verdere voorzieningen getroffen moeten worden.

Wij geloven, dat dit zeker komen zal. Maar voor het ogenblik vragen wij f 10.000,—.

U hebt niets te kiezen

Die vergadering en die uitvoering kunt U niet bijwonen. Door Uw ziekte, ouderdom of handicap bent U aan huis gebonden.

U kunt wel kiezen

uit vele tientallen geluidsopnamen, die de medewerkers van Stichting „DE BRUG” voor U samenstelden. Opnamen van lezingen, bijeenkomsten, zang- en muziekuitvoeringen kunt U (gratis) beluisteren via Uw band- of casetterecorder. Zo kunt ook U op de hoogte blijven met allerlei gebeurtenissen op en om het kerkelijk erf, die Uw belangstelling hebben.

„De Brug” is niet verder dan de dichtstbijzijnde brievenbus. Even een kaartje aan onderstaand adres, en U hoort van ons.

Breeuwerstraat 25, Dronten

Bestel Uw boeken bij/via
BOEKHANDEL KOPPENAAAL NUNSPEET
Lupineweg 32 — Tel. (03412) 3424

Dat was in 1964. En een jaar daarna kreeg deze zaak haar beslag: gunstig advies van de synode, geen eis van wegzenden van één van de vrouwen (hij was er toen reeds 20 jaar mee getrouwd).

Ná dit alles kwam echter de kerkeraad van Tana Rara in verzet. Die meende, dat door zulk een advies (of besluit) de polygamie in de kerk des Heren erkend zou zijn en het besluit werd niet aanvaard. Er was een kwestie.

Die heeft jaren het kerkelijke leven op Soemba beroerd. Ds Goossens Sr. is er bij betrokken geweest, toen hij daarna (1968) Soemba bezocht en het geval sleepte zich voort. Tegenstellingen ontstonden. Daarover een volgende keer.

ADRESSEN

Middenmeer. F. Boven, scriba, Ds. Colijnstraat 20, Middenmeer, tel. 02270-878.

STUDENTENLEVEN

Sola Scriptura

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato”, hoopt D.V. 29 november a.s. om 19.30 uur in gebouw Cunera, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht prof. dr. W. H. Velema te Apeldoorn te spreken over het onderwerp „De nieuwe moraal”.

Belangstellenden zijn van harte welkom.

Verantwoording van giften voor de aktie „Pida Pan” op Curaçao

Mijn vorige verantwoording werd geplaatst in „Opbouw” van 23 juni 1972 en betrof de in de maanden april en mei ontvangen giften. Hieronder worden nu de vanaf 1 juni van dit jaar ontvangen bedragen verantwoord (14.6) MdenE te Z 25,—; (28.6) RB-S te G 10,—; (29.6) KV te S 10,—; (4.7) PvanD te B 10,—; GJL te U 25,—; (14.7) JPCLK te A 25,—; (27.7) PV te R 10,—; (14.8) FHvanFH te R 50,—; (21.8) RB-S te G 10,—; (29.8) GAK te S 25,—; (19.9) Geref. Kerk te Zoetermeer 151,31; (20.9) MdenE te Z 25,—... (20.10) RB-S te G 10,—; (6.11) AN te A 10,—. In totaal f 396,31. Totaal in 1972 tot nu toe ontvangen f 972,31. Alle gevers weer hartelijk dank!

Ik kan overigens mededelen dat de situatie in het werk op Curaçao op het ogenblik van dien aard is, dat de brs en zrs daar menen thans geen beroep op Nederland te behoeven doen, maar het werk met eigen krachten te kunnen volbrengen. Een mooi bericht! De steun vanuit Nederland lijkt dus tot een voorlopige afsluiting te kunnen komen. Even tuele nog nagekomen giften hoop ik te zijner tijd te verantwoorden.

C. van der Mark, Driebergen

Voor de Waldenzen

Het wordt weer hoog tijd om u op de hoogte te stellen van de actie voor de Waldenzer broeders.

In het laatste bericht kon ik u mededeling doen van het overmaken van Lire 150.000,—. Vanuit Italië is daarvan de ontvangst bevestigd en worden alle gevers hartelijk bedankt.

U weet dat het momenteel wordt gebruikt voor radio- en televisiewerk. Ook worden er bulletins verspreid, waarvan ik er enkele heb ontvangen. Na vertaling zal er wel een mogelijkheid zijn hieruit wat te publiceren.

Na verzending van de gift bovenbedoeld,

Het is er nu

GROOT NIEUWS VOOR U

het pocketboek dat U het nieuwe testament doet lezen, zoals de eerste christenen het lezen.

Zo wordt het nieuwe testament weer wat het was voor hen:

GROOT NIEUWS VOOR U

dat mag U niet missen!

Particuliere prijs f 9,90 (niet franko)

Vanaf donderdag 23 november te verkrijgen bij de boekhandel of bij

KATHOLIEKE BIJBELSTICHTING

Postbus 27, Boxel

NEDERLANDS BIJBELGENOOTSCHAP

Postbus 620, Haarlem - Postgiro 63635

was het saldo f 114,11. Daarna ontving ik nog: van JL te K 5 x 5,—; RB-S te G 3 x 10,— JCS te R 2 x 5,—; DCM te A 10,50; WH te A 5,—; PdeV te E 15,—; WH te E 25,—; Mw. A te Gv 25,—. Totaal 145,50. Met het saldo mee f 259,51.

Voor weer een gift van Lire 150.000,— is 4 maal zoveel nodig. Willen we proberen nog dit jaar zover te komen? Hartelijk dank voor uw giften.

Girorekening no. 534103 ten name van A. de Blois, Graaf Florisstraat 44, Schiedam.

Drukkerij Steenbergen

BOEKWERKEN

PERIODIEKEN

HANDELSDRUKWERK

Slotlaan 220 - Zeist - Tel. 03404-12452

Zo juist verschenen BIJBELS DENKEN OVER ISRAËL EN DE KERK derde bundel

door Mevr. E. W. Hiebendaal
met onder meer

Maranatha

Het onze Vader

De volheid der natiën e.a.

Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften te Rotterdam.
Tel. (010) 652972. Rotterdam.

Prijs f 4,50

Graag zouden wij IN KONTAKT KOMEN MET EEN HEER,

leeftijd ± 55 jaar, op goed niveau, ten einde misschien te komen tot een **HUWELIJK** met onze moeder, 52 jaar, weduwe, 4 zelfstandige kinderen, charmante verschijning, met brede belangstelling en een huiselijk karakter.

Brieven onder nummer 2411 bur. „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Redactieleden

Ds H. Amelink
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Ds G. Visee
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Waal 5, Langerak, Z.H.
Tel. 0 1843 - 232

Geref. Persvereniging „Opbouw”

secr.-penningmeester:
W. Kaper,
v. Lynden v. Sandenburglaan 16, Utrecht.
Tel. 030711450.
Giro 448367

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementenadministratie

Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8

Abonnementsprijs: f 20,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Buitenland: Europa en zeepost f 30,— - Luchtpost f 50,—